

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset”

COM(2013) 813 final – 2013/0402 (COD)

(2014/C 226/09)

9. detsembril 2013. aastal otsustas Euroopa Parlament ja 13. detsembril 2013. aastal nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 114 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset”

COM(2013) 813 final – 2013/0402 (COD).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon võttis arvamuse vastu 11. märtsil 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 497. istungjärgul 25.–26. märtsil 2014 (25. märtsi istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 138, vastu hääletas 2, erapooletuks jäi 3.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Ärisaladused puudutavad tegelikult igasugust majandusliku väärtusega teavet (tehnoloogia, retseptid, turundusteave jne), mille konfidentsiaalsust tuleks kaitsta. Seega kuulub see ettevõtete immateriaalse vara alla.

1.2 Immateriaalse vara kaitse on sama oluline nii ettevõtjate, eelkõige VKEde, kui ka mittekaubanduslike teadusasutuste jaoks ning vajalik Euroopa Liidu konkurentsivõimele, kasvõi juba selleks, et soodustada innovatsiooni ja uute ettevõtlusliikide tekkimist ning innustada teadus- ja piiriülest koostööd.

1.3 Ärisaladuste mõistel ei ole ELis ühtset määratlust ega ühtlustatud õiguskaitsset.

1.4 Komitee toetab eesmärki, mille poole komisjon püüdleb ettepanekuga ühtlustada oskusteabe ja ärisaladuste õiguskaitsset, sest need on esmatähtsad üldiselt ettevõtjate ja eriti VKEde innovatsioonisuutlikkuse ja konkurentsivõime edendamiseks.

1.5 Komitee märgib, et direktiivi ettepanekus kavandatud ärisaladuste ebaseadusliku omandamise ja kasutamise vastane kaitse on väga sarnane kaitsele, mis loodi direktiiviga (EÜ) 2004/48 selliste intellektuaalomandiõiguste jõustamise kohta nagu autoriõigused, kaubamärgid, joonised või patendid, eelkõige siis, kui liikmesriikide ülesanne on tagada, et ärisaladuse seaduslik omaja saaks kasutada tõhusat tsiviilõiguslikku kaitsevahendit.

1.6 Komitee kiidab seda, et direktiivi ettepanek on tasakaalus, kuna selle eesmärk on tagada suurem õiguskindlus, tõsta ärisaladustes sisalduvate uuenduste väärtust tänu õigusnormide suuremale lähendamisele, mis on kooskõlas rahvusvahelise õigusega ning eelkõige intellektuaalomandiõiguste kaubandusaspektide lepinguga.

1.7 Kuigi ärisaladuse määratlus on kooskõlas intellektuaalomandiõiguste kaubandusaspektide lepinguga, ei näi see olevat piisavalt täpne, et katta kõik teabekategooriad, mida tuleks kaitsta ärisaladuse nimetuse all.

1.8 Komitee leiab, et komisjon võiks ühes põhjenduses täpsustada, et potentsiaalse kaubandusliku väärtusega teavet võib kaitsta ka ärisaladuse nimetuse all.

1.9 Komitee kutsub komisjoni üles selles küsimuses viivitamata tegutsema.

2. Sissejuhatus

2.1 Oskusteabe ja ärisaladuste (avalikustamata äriteave) kaitse on esmatähtis ettevõtjate innovatsioonisuutlikkuse ja konkurentsivõime edendamiseks.

2.2 Ärisaladuste mõiste puudutab tegelikult igasugust majandusliku väärtusega teavet (tehnoloogia, retseptid, turundusteave jne), mille konfidentsiaalsust tuleks kaitsta.

2.3 Tegemist ei ole intellektuaalomandi ainuõigusega, kuid tihtipeale on see nende aluseks. Teisisõnu on patendi aluseks tihtipeale oskusteave või ärisaladus, mis on suuri rahalisi ja inimestega seotud investeeringuid nõudnud teadus- ja arendustegevuse tulemus.

2.4 Isegi ärisaladuse mõiste ei ole Euroopa Liidus ühtne. Ainsa ühtlustatud ärisaladuse määratluse võib leida Maailma Kaubandusorganisatsiooni intellektuaalomandiõiguste kaubandusaspektide lepingust ja see toetub kolmele kumulatiivsele tingimusele.

— **Salajasus.** Saladuse all mõeldakse siinkohal seda, et see ei ole huvitatud ringkondadele üldteada või on raskesti kättesaadav.

— **Kaubanduslik väärtus.** Tegelikult tuleneb kaubanduslik väärtus konfidentsiaalsusest.

— Lõpuks peab ärisaladuse seaduslik omaja olema võtnud vajalikke meetmeid, et tagada selle konfidentsiaalsus.

2.5 Kuna ELis puudub ühtne ärisaladuse mõiste, siis on selle õiguskaitse liikmesriikide erinevates õigussüsteemides killustunud.

2.6 Kuid ärisaladuste üleeuroopaline ühtne õiguskaitse on seda vajalikum ajal, mil tööstusspionaaž ja häkkimise oht on jõudnud muret tekitava ulatuseni, eelkõige sektorites, kus teadus- ja arendustegevusel ning finantsinvesteeringutel on väga oluline osa (autotööstus, telekommunikatsioonid, ravimitööstus jne).

2.7 Komitee on varem toetanud komisjoni tegevust piraatluse vastu võitlemisel ja sel teemal arvamust avaldanud ⁽¹⁾.

3. Komisjoni ettepanek

3.1 Direktiivi ettepanek on konsultatsiooni tulemus, mille alusel võis komisjon nentida, et liikmesriikide õigusaktid on erinevad, eelkõige ärisaladuse määratluse ja ärisaladuse omaja õiguskaitsemeetmete osas.

3.2 See toetub kahele väitele: liikmesriikide õigusaktide erinevus takistab piiriülest teaduskoostööd ning kahjustab ettevõtjate konkurentsivõimet, kelle ärisaladusi võidakse varastada vähem kaitset pakkuvates liikmesriikides.

3.3 Ettepaneku eesmärk on seega ühtlustada selle immateriaalse vara kaitset, mida ei käsitleta intellektuaalomandiõigustena.

3.4 Ärisaladuse määratlus

3.4.1 Komisjon tugineb intellektuaalomandiõiguste kaubandusaspektide lepingus sisalduvale ärisaladuse määratlusele ning teeb ettepaneku, et selleks, et teave oleks kaitstav ärisaladus, peab olema täidetud kolm kumulatiivset tingimust:

— see peab olema salajane, s.t. et see ei ole teada ega kergesti kättesaadav nendele ringkondadele, kes tavaliselt kõnesolevat laadi teabega tegelevad;

— teabel peab olema väärtus selle salajasuse tõttu;

— ärisaladuse omaja peab olema võtnud vajalikke meetmeid, et hoida teavet salajas.

3.5 Ebaseadusliku omandamise mõiste

3.5.1 Lisaks volitamata juurdepääsule saladust sisaldavale kandjale, vargusele, altkäemaksu andmisele ja/või võtmisele, petmisele ja konfidentsiaalsuslepingu rikkumisele lisatakse artiklis 3 nimekirja igasugune ausa kaubandustavaga vastuolus olev käitumine.

3.5.2 Selles nähakse ka ette, et kasutamine või avalikustamine on ebaseaduslik samadel tingimustel või juhul, kui selle kasutamisel või avalikustamisel pidi isik teadma, et tema teabeallikas omandas saladuse ebaseaduslikult.

⁽¹⁾ ELT C 306, 16.12.2009, lk 7 ja ELT C 18, 19.1.2011, lk 105.

3.6 Seaduslik omandamine, kasutamine ja avalikustamine

3.6.1 Direktiivi ettepaneku artiklis 4 jäetakse kohaldamisalast välja mitmed juhud:

- iseseisev avastamine või loomine;
- pöördprojekteerimine (*reverse engineering*): ärisaladus ei ole enam kaitstud, kui see on võimalik paljastada seda sisaldava toote abil;
- töötajate esindajate teavitamise ja nendega konsulteerimise õiguse teostamine, sh see, kui töötajad teavitavad nimetatud esindajaid;
- sõna- ja teabevabadus;
- rikkumisest teatajate tegevus, kui on täidetud lisatingimused: teabe kasutamine või avalikustamine on vajalik ja avalikes huvides;
- tava, mis on vastavuses ausa kaubandustavaga, lepingus sätestamata kohustuse täitmine, seadusjärgse huvi kaitsmine.

3.6.2 Artikliga kaitstakse innovatsiooni, kuna selles täpsustatakse selgesõnaliselt, et iseseisev avastamine ja pöördprojekteerimine on seaduslikud teabe omandamise viisid.

3.7 Ärisaladuse omaja õiguskaitsemeetmed

3.7.1 Liikmesriikide ülesanne on näha ette tõhus tsiviilõiguslik kaitsevahend ärisaladuste ebaseadusliku omandamise vastu.

3.7.2 Seoses pidevate aruteludega võltsingute konfiskeerimismenetluse kuritarvitamise üle kutsutakse direktiivi ettepanekus liikmesriike üles karistama ka õiguskaitsemeetmete kuritarvitamist, mille eesmärk on lükata ebaõiglaselt edasi või piirata kostja turulepääsu või teda hirmutada või ahistada.

3.7.3 Direktiivi ettepaneku artikkel 8 tugineb samuti konkurentsioigusele. Selles on loetletud rida kaitsemeetmeid, et hoida ära ärisaladuste avalikustamine kohtumenetluse ajal: osaline või täielik juurdepääsu piiramine ärisaladust sisaldavatele dokumentidele, juurdepääsu piiramine kohtuistungitele ja ärisaladusi sisaldavate lõikude eemaldamine kohtuotsuse mittekonfidentsiaalsest versioonist.

3.7.4 Ajutise abinõuna peaks kahju saanud ärisaladuse omaja saama keelata ärisaladuse avalikustamist või kasutamist, samuti keelata õigusi rikkuvate toodete tootmist, turustamist ja kasutamist ning nimetatud tooteid konfiskeerida või üle anda.

3.7.5 Ettepanekus nähakse ette ka palju muid menetluslikke tagatisi ning alternatiivina peab kohus saama kostjat kohustada esitama tagatis, et tagada ärisaladuse omajale hüvitis.

4. Üldmärkused direktiivi ettepaneku kohta

4.1 Direktiivi ettepanekus esitatakse küllaltki lai ärisaladuse määratlus, nii et see hõlmab retsepte, teadustöid ja uuringuid, mis ei ole veel intellektuaalomandiõigusega kaetud.

4.2 Selle eesmärk on tugevdada nende Euroopa ettevõtjate ja teadusasutuste konkurentsivõimet, mis põhinevad oskusteabel ja ärisaladustel, mida ei saa kaitsta intellektuaalomandiõigustega, kuna nende omajal ei ole võimalik saada nende elementide üle ainuõigust.

4.3 Nimelt jätavad sellised traditsioonilised tööstusomandiõigused nagu patendid, kaubamärgid, joonised ja mudelid kasutamata suure osa teadmistest ja teabest, mis on ometigi ettevõtete majanduskasvu jaoks vajalikud.

4.4 Kusjuures VKEd kasutavad ärisaladust tihtipeale olulise teabe kaitsmiseks, kuna neil puudub spetsialiseerunud inimressurss või piisav finantsuutlikkus, et oma tööstusomandiõigusi registreerida, hallata, kaitsta ja täita.

4.5 Selliste takistuste ületamiseks näevad ettevõtjad tihtipeale oma töötajate ja alltöövõtjatega sõlmitud lepingutes ette vaikimiskokkuleppeid. Ärisaladuste kaitset puudutavad eeskirjad ei tohi tuua kaasa sõnavabaduse või rikkumistest teatamise võimaluste piiramist ega ka kitsendada töötajate võimalust töökohta vahetada ning seejärel saada kasu omandatud üldistest teadmistest ja kogemusest.

4.6 Selles mõttes on ettepanek igati asjakohane, seda enam, et praegune majanduselu innustab üha enam kasutama allhankeid, mis tähendab, et teenusepakkujad võivad ajutiselt saada juurdepääsu kõikvõimalikule tundlikule teabele.

4.7 Lisaks hõlbustab infotehnoloogia ja sidesüsteemide arendamine häkkimist, ärisaladuste varastamist ja avalikustamist, mis suurendab ohtu, et neid võidakse kasutada kolmandates riikides toodete tootmiseks, mis konkureerivad seejärel Euroopa turul ebaseadusliku omandamise ohvriks langenud ettevõtte toodetega.

4.8 Komitee juhib tähelepanu sellele, et aruandluse nõuete järjest rangemaks muutumine, eelkõige börsil noteeritud äriühingute jaoks, seab ärisaladuse ohtu. Nendes aruannetes sisalduv teave muutub *de facto* avalikuks ja kättesaadavaks kõigile investoritele, kes võivad osutada konkurendiks või selleks tulevikus saada.

4.9 Komitee leiab, et direktiivi ettepanekus tuleks artiklis 4 arvestada ka börsil noteeritud äriühingute haldus- ja järelevalvenõukogu liikmete aruandluskohustuse täitmisega seotud ärisaladuse avaldamise ohuga.

5. Konkreetsete märkused direktiivi ettepaneku kohta

5.1 Ettepanekus nähakse ette mitmesugused menetluslikud tagatised, nt ajutised ja ettevaatusabinõud, kuid ka parandus- ja hüvitusmeetmed, mida võetakse pärast ärisaladuse rikkumist konstateerivat kohtuotsust, näiteks rikkuja käes oleva teabe hävitamine, asjaomaste toodete müügist eemaldamine ja hävitamine, kahju suuruse hindamine, mille puhul tuleb arvestada moraalset kahju ja otsuse avaldamist.

5.2 Kannatanu nõude alusel määratud hüvitis peab vastama tegelikult kantud kahjule, võttes arvesse materiaalseid ja moraalsete aspekte.

5.3 Kohtunik võib siiski vajaduse korral kasutada kindlasummalist trahvi, mis arvutatakse näiteks tasude või lõivude alusel, mis oleks tulnud tasuda, kui ärisaladuse kasutamiseks oleks luba saadud.

5.4 Komitee rõhutab, et direktiivi ettepaneku artiklis 3 sisalduvad kriminaalõiguse mõisted „vargus”, „alkäemaksu andmine ja/või võtmine” ja „petmine” peaksid selgitama „ärisaladuste ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise” käsitlust.

5.5 Komisjoni eesmärk on ühtlustada tsiviilõiguslikke õiguskaitsemeetmeid, et innovaatilised ettevõtjad saaksid kaitsta oma ärisaladusi tõhusalt kogu ELis. Selles osas on kõnekas artikkel 5 „Üldine kohustus”, milles sätestatakse, et liikmesriigid näevad ette meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid selleks, et tagada (nagu komitee rõhutab) tsiviilõigusliku kaitsevahendi kättesaadavus.

5.6 Samuti näib, et direktiivi ettepanekus käsitletakse ärisaladust teatud liiki intellektuaalomandina, v.a. selle ainuõiguslikkus. Nimelt on kehtestatud kaitse väga sarnane menetlustega, mis on kehtestatud 2004. aasta aprillis vastu võetud direktiivis (EÜ) 2004/48 selliste intellektuaalomandiõiguste jõustamise kohta, nagu autoriõigused ja autoriõigusega kaasnevad õigused, kaubamärgid, joonised või patendid. Selle läbivaatamine on praegu kaalumisel. Artiklit 4 silmas pidades on komitee arvates äärmiselt tähtis, et töötajal on võimalik pidada nõu ametiühingu usaldusisikuga puuduse või muu olukorra paljastamiseks töökohal, ilma et ta sellega paneks toime rikkumist. Komitee leiab, et direktiivis tuleks sätestada artiklis 4 sätestatud võimalusi kasutava töötaja kaitse tagakiusamise vastu.

5.7 Siinkohal tunneb komitee heameelt, et seoses pidevate aruteludega võltsingute konfiskeerimismenetluse kuritarvitamise üle ⁽²⁾ (*ex parte* menetlus) kaugeneb ettepanek siiski direktiivist (EÜ) 2004/48, rõhutades artikli 10 lõikes 2 selgesõnaliselt, et liikmesriikide õigusasutused peavad hindama ajutiste abinõude ja ettevaatusabinõude proportsionaalsust.

5.8 Ärisaladuse samastamine teatud liiki intellektuaalomandiga läheb isegi nii kaugele, et direktiivi ettepanekus võetakse kasutusele mõiste „aus kaubandustava”. See mõiste esineb juba intellektuaalomandiõiguste kaubandusaspektide lepingus.

⁽²⁾ Kassatsioonikohus tsiviilastjudes, kaubanduskoda, 12. veebruar 2013, 11-26.361, „Société Vetrotech Saint-Gobain international”; Pariisi kõrgema astme kohtu kolmas koda, 15. november 2011, „Sociétés JCB”, mida on kommenteerinud Laurent Labatte, Marks & Clerk France ja patendiadvokaadid.

5.9 Euroopa Kohtul on omakorda olnud võimalus tõlgendada mõistet „aus tava” (³), mis võeti direktiivist 89/104/EMÜ kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta.

5.10 Hoolimata ettepanekus sisalduvatele märkimisväärsetele edusammudele ei vabane ettevõtjad direktiivi vastuvõtmisel kõigi ennetavate meetmete võtmisest, mis on vajalikud oma ärisaladuste kaitsmiseks. Siinkohal mõeldakse tehnilisi, organisatoorseid ja lepingulisi abinõusid.

5.11 Seetõttu tundub liiga ühekülgne piirata ärisaladust sisaldada võivat teavet teabega, millel on kohene kaubanduslik väärtus, sest mõningasel majanduslikul, tööstuslikul, tehnilisel või teaduslikul teabel ei pruugi olla otsest kaubanduslikku väärtust, vaid potentsiaalne kaubanduslik väärtus, kui see teave põhineb tehnilise või teadusliku uurimis- ja arengustegevuse andmetel.

5.12 Komitee teeb ettepaneku täiendada artikli 4 lõike 1 nimekirja, lisades sellesse, et ärisaladuse omandamist käsitletakse seaduslikuna, kui see on omandatud

e) börsil noteeritud äriühingute haldus- või järelevalvenõukogu liikmete aruandluskohustuse täitmisel.

5.13 Samamoodi teeb komitee ettepaneku täiendada artikli 4 lõike 2 nimekirja, lisades sellesse, et liikmesriigid tagavad, et direktiivis sätestatud meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamise õigus puudub juhul, kui väidetav ärisaladuse omandamine, kasutamine või avalikustamine toimus mis tahes järgmisel juhul:

f) ärisaladuse avalikustamine börsil noteeritud äriühingute haldus- või järelevalvenõukogu liikmete aruandluskohustuse täitmisel.

Brüssel, 25. märts 2014

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

⁽³⁾ Vt nt direktiiv 89/104/EMÜ kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta ja Euroopa Kohtu otsused ausa tava mõiste tõlgendamise kohta, Euroopa Kohus, 15. märts 2005, kohtuasi C 228/03 „the Gillette Company Gillette group Finland Oy versus LA laboratories Oy”.

LISA

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamuse

Täiskogus vastu võetud muudatusettepanekute kohaselt muudeti sektsiooni arvamuses järgmist punkti, kuigi nende allesjätmine esialgsel kujul kogus hääletamisel enam kui veerandi häältest (kodukorra artikli 54 lõige 4):

Punkt 4.5

4.5 *Selliste takistuste ületamiseks näevad ettevõtjad tihti peale oma töötajate ja alltoövõtjatega sõlmitud lepingutes ette vaikumiskokkuleppeid.*

Hääletuse tulemus

Poolt:	80
Vastu:	46
Erapooletuid:	10
